

2009.

Zahvaljujući prvenstveno medijima, u srpskoj javnosti odomacena je pogrešna upotreba termina „Specijalni sud“. On se koristi kao naziv za Posebno odeljenje Okružnog suda u Beogradu koje je nadležno za vođenje postupaka u vezi sa organizovanim kriminalom. Pored navedenog Posebnog odeljenja, postoje i druga odeljenja sa specijalizovanom nadležnošću, a ovde ćemo prikazati vojna odeljenja i odeljenje za suđenje za ratne zločine. U ovim oblastima su i funkcije krivičnog gonjenja poverene posebnim odeljenjima tužilaštava, dok je drugostepeno suđenje (postupak po žalbi) za sada u nadležnosti najvišeg suda Republike – Vrhovnog suda Srbije.

Mogućnost primene posebnih mera postupanja, koje se ne koriste u drugim postupcima, predstavljaju specifičnost postupaka koji se vode povodom dela organizovanog kriminala i ratnih zločina. Neke od tih mera su svedočenje putem video konferencijske mreže, svedočenje svedoka saradnika, isključivanje javnosti sa suđenja, davanje iskaza pod pseudonimima, korišćenje specijalnih istražnih tehnika i tako dalje. *Racio* njihovog korišćenja je lakše prikupljanje dokaza, jer je reč o krivičnim delima koja se teško dokazuju uobičajenim dokaznim sredstvima. Takođe, kako je reč o veoma opasnim učiniocima krivičnih dela, predviđena je i posebna zaštita svedoka i ostalih učesnika u ovakvim postupcima.

U krivičnim postupcima koji se vode protiv organizovanog kriminala dozvoljeno je koristiti specijalne dokazne tehnike, kao što su upotreba audio i video nadzora, saslušanje svedoka saradnika, korišćenje simulovanih pravnih poslova, angažovanje prikriivenog islednika, upotreba mera kontrolisane isporuke.

Posebno odeljenje Okružnog suda u Beogradu nadležno za suđenje učiniocima krivičnih dela sa elementima organizovanog kriminala, kao i Specijalno tužilaštvo za krivično gonjenje učinilaca ove vrste dela osnovani su 1. maja 2003. godine.

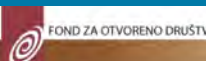
Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu osnovano je 1. oktobra 2003. godine. Ono ima nadležnosti u odnosu na:

- krivična dela učinjena protiv čovečnosti i međunarodnog prava određena u Krivičnom zakoniku i
- teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava izvršena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1. januara 1991. godine, koja su navedena u Statutu Međunarodnog tribunala za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine.

Vojno pravosuđe prešlo je u nadležnost redovnih sudova 1. januara 2005. godine, nakon ukidanja vojnih sudova, vojnog tužilaštva i vojnog pravobranilaštva. Vojna odeljenja postoje pri Okružnim sudovima u Beogradu, Novom Sadu i Nišu.

Lične karte su kratki analitički tekstovi čiji je cilj da u esejističko-novinarskoj formi javnosti predoče ključne podatke o akterima i institucijama sektora bezbednosti u Srbiji, kao i o tokovima njihove reforme.

Ova publikacija štampana je u okviru projekta „Mapiranje i nadgledanje sektora bezbednosti u Srbiji“. Mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove donatora.

Suđenje za organizovani kriminal

Posebno odeljenje Okružnog suda u Beogradu, nadležno za suđenje učiniocima krivičnih dela sa elementima organizovanog kriminala, kao i Specijalno tužilaštvo za krivično gonjenje učinilaca ove vrste dela osnovani su 1. maja 2003. godine. Proteklih godina njihov rad obeležila su suđenja optuženima za ubistvo srpskog premijera Zorana Đinđića i pripadnicima „Zemunskog klana“, kao i podizanje niza optužnica protiv aktera „stečajne, drumske i carinske mafije“.

S obzirom na to da tipična krivična dela organizovanog kriminala vrše visoko profesionalizovani kriminalci, bilo je potrebno posebno specijalizovati pravosudne organe koji se bave ovom vrstom zločina. Od lica koja su angažovana u sistemskoj borbi protiv ove štetne pojave ne zahteva se samo visok nivo profesionalne spremnosti i znanja, već i hrabrost. Kako je reč o poslovima visokog rizika, sudijama i tužiocima za vreme rada u specijalnim organima, pored datog pristanka da budu angažovani na ovakvim poslovima, pripadaju i staž sa uvećanim trajanjem, veća plata, kao i lično obezbeđenje u slučaju potrebe. Takođe, kako bi se predupredila eventualna korumpiranost sudija i tužilaca koji učestvuju u ovim procesima, vrši se popis i provera njihove imovine prilikom stupanja na funkciju.

Specijalnog tužioca za postupanje u predmetima organizovanog kriminala postavlja republički javni tužilac. Njegov mandat traje dve godine, uz neograničenu mogućnost reizbora. Pomoć prilikom ostvarivanja njegovih zadataka trebalo bi da pruža posebna organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova – Služba za suzbijanje organizovanog kriminala. Za potrebe rada Specijalnog tužilaštva i Posebnog odeljenja može biti angažovana i specijalna policijska jedinica – Žandarmerija, o čemu odlučuje ministar unutrašnjih poslova.

Posebним odeljenjem Okružnog suda rukovodi predsednik tog Odeljenja, koga na vreme od dve godine postavlja predsednik suda. Raspravna veća obrazovana su samo od sudija profesionalaca, a učestvovanje sudija porotnika isključeno je zbog prirode ovih dela i njihovih učinilaca. Podaci o pretkrivičnom i istražnom postupku čuvaju se kao službena tajna i mogu biti objavljeni jedino po odobrenju tužioca u pretkrivičnom postupku, odnosno po odobrenju istražnog sudije i uz saglasnost tužioca u istrazi. Fotografisanje i snimanje toka suđenja u Posebnom odeljenju i Veću za ratne zločine, kao i javno prikazivanje mogu biti obavljani samo uz prethodno pismeno odobrenje predsednika Okružnog suda. Za vreme trajanja krivičnog postupka pritvorenci se smeštaju u posebnu pritvorsku jedinicu. Postupa se na ovaj način kako bi bila sprečena tzv. „kriminalna infekcija“.

Pored vođenja zapisnika, predviđeno je i obavezno tonsko snimanje toka glavnog pretresa. Audio-zapis se u roku od 72 sata transkriptuje i na taj način se doslednije registruju dati iskazi.

Tokom krivičnih postupaka koji se vode protiv učinilaca ove vrste krivičnih dela dozvoljeno je koristiti i specijalne dokazne tehnike, kao što su upotreba audio-nadzora i video-nadzora, saslušanje svedoka saradnika, korišćenje simulovanih pravnih poslova, angažovanje prikrivenog islednika, upotreba mera kontrolisane isporuke.

Upotrebu audio-nadzora i video-nadzora određuje istražni sudija na obrazloženi predlog javnog tužioca. Ova mera može trajati najduže tri meseca, a iz opravdanih razloga može biti produžena za još tri meseca, tako da najviše može trajati šest meseci.

Status svedoka saradnika može na zahtev javnog tužioca dobiti lice koje je pripadnik kriminalne organizacije. Takvo lice se u krivičnom postupku saslušava o svim saznanjima koja ima u vezi sa delatnošću kriminalne organizacije kojoj je pripadalo. Svedok saradnik ne može postati organizator ili lice koje je bilo na visokom hijerarhijskom položaju u organizaciji. Ukoliko pruži potpun i istinit iskaz, ovaj svedok može biti oslobođen daljeg krivičnog gonjenja. Za ovakva lica postoji program zaštite svedoka, koji sprovodi specijalna jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova zadužena za zaštitu svedoka.

Korišćenje simulovanih pravnih poslova i angažovanje prikrivenog islednika se takođe određuje na osnovu predloga javnog tužioca. Ove mere mogu trajati šest meseci, ali naknadno mogu biti produžene još dva puta po tri meseca, tako da one ukupno mogu trajati i do dvanaest meseci. Prikriveni islednik može biti

samo ono lice koje je zaposleno u državnim organima, a najčešće su to policijski službenici. Nakon prikri- vanja identiteta, ovo lice se ubacuje u kriminalne grupe i tajno prikuplja dokaze o njihovim aktivnostima. Prema našem Zakonu, prikriveni islednik ne sme podstrekavati na izvršenje krivičnog dela, odnosno ne sme delovati kao agent-provokator.

Upotrebu mere kontrolisane isporuke odobrava javni tužilac. Ona podrazumeva dozvolu da određene po- šiljke, koje mogu biti nelegalne ili sumnjive, radi sprovođenja istrage izađu, prođu ili uđu na teritoriju jedne ili više država, uz znanje i pod nadzorom nadležnih organa. Ova specijalna mera koristi se kako bi na ovako prikriveni način bila razjašnjena celokupna kriminalna delatnost.

Kako bi rad Posebnog odeljenja Okružnog tužilaštva u Beogradu bio rasterećen, u Novom Sadu je 8. maja 2007. godine otvorena kancelarija Specijalnog tužilaštva za borbu protiv organizovanog kriminala.

Suđenje za ratne zločine

Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu osnovano je 1. oktobra 2003. godine. Ono ima nadlež- nost u odnosu na:

- krivična dela učinjena protiv čovečnosti i međunarodnog prava određena u Krivičnom zakoniku i
- teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava izvršena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1. januara 1991. godine, koja su navedena u Statutu Međunarodnog tribunala za krivično gonjenje lica odgovor- nih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine.

Predsednik suda raspoređuje sudije u Veće za ratne zločine iz reda sudija tog suda, uz njihovu saglasnost, na vreme od četiri godine. Postupak pred ovim Većem može biti vođen protiv lica koja su navedena dela izvršila na teritoriji bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, bez obzira na njihovo državljan- stvo ili na državljanstvo žrtve.

Međunarodni tribunal za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine može ustupiti predmet Republici Srbiji. U tom slučaju, Tužilac za ratne zločine preduzima krivično gonjenje na osnovu činjenica na kojima se zasni- vala optužba pred Međunarodnim tribunalom. U krivičnom postupku koji se nakon ustupanja predmeta vodi u Republici Srbiji primenjuje se domaće pravo. Suđenje za Ovčaru je prvo suđenje koje je Međunarodni tribunal prepustio srpskom pravosuđu.

Tokom 2006. godine Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je dve optužnice za zločine koji su počinjeni tokom 1999. godine na Kosovu. Optužnice su podignute protiv nekolicine pripadnika Ministarstva unutrašnjih po- slova. Nijedna presuda ovog veća još uvek nije postala pravnosnažna.

Tužilaštvo za ratne zločine je 13. oktobra 2006. godine zaključilo sa Državnim odvjetništvom Republike Hrvatske Sporazum o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Prema tekstu ovog Sporazuma, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupiće Tužilaštvu za ratne zločine sve slučajeve u kojima postoji dovoljno dokaza, a u kojima su osumnjičeni za ove zločine državljani Srbije i nalaze se na njenoj teritoriji.

Vojna odeljenja

Vojno pravosuđe prešlo je u nadležnost redovnih sudova 1. januara 2005. godine nakon ukidanja specija- lizovanih vojnih sudova i vojnih tužilaštava, kao i nakon ukidanja vojnog pravobranilaštva.

Osim vojnog odeljenja Okružnog suda u Beogradu, organizovana su i vojna odeljenja pri okružnim sudovi- ma u Novom Sadu i Nišu. Njihova nadležnost u prvostepenom postupku obuhvata suđenje za:

- krivično delo učinjeno protiv Vojske Srbije
- krivična dela terorizma, diverzije, sabotaže, špijunaže i odavanja državne tajne onda kada su krivična dela usmerena protiv vojnih objekata i vojnih lica i kada se podaci odnose na odbranu zemlje

- krivično delo udruživanja radi neprijateljske delatnosti onda kada se udruživanje odnosi na podrivanje vojne i odbrambene moći, vojnih objekata i vojnih lica
- krivično delo učinjeno protiv službene dužnosti, a u vezi sa vršenjem službe u Vojsci Srbije i Ministarstvu odbrane
- krivična dela u kojima su njihov predmet borbena sredstva, oružje, municija i eksploziv koji služi potrebama odbrane
- krivična dela koja učine pripadnici Vojske Srbije i Ministarstva odbrane u sastavu mirovnih misija u inostranstvu i
- krivična dela koja učine ratni zarobljenici ako zakonom nije određena nadležnost drugog suda.

Pored toga, ova odeljenja nadležna su za sprovođenje izvršenja kazne zatvora osuđenim vojnim licima koja po zakonu zadržavaju svojstvo vojnog lica posle izricanja osude.

U Okružnim javnim tužilaštvima u Beogradu, Novom Sadu i Nišu obrazovana su posebna vojna odeljenja, a u Republičkom javnom tužilaštvu obrazovano je Vojno odeljenje Republičkog javnog tužilaštva. Nadležnost Vojnog pravobranilaštva za postupanje na teritoriji Republike Srbije preuzelo je Republičko javno pravobranilaštvo.

Za izvršavanje pritvora za krivična dela koja su u nadležnosti ovih posebnih odeljenja obrazovane se vojne pritvorske jedinice u Okružnom zatvoru u Beogradu, Okružnom zatvoru u Novom Sadu i Kazneno-popravnim zavodu u Nišu. Za izdržavanje kazne zatvora osuđenih vojnih lica koja po zakonu zadržavaju svojstvo vojnog lica posle izricanja osude obrazuje se Vojno odeljenje u Kazneno-popravnim zavodu u Nišu.

Izvori

Zakoni

- Narodna Skupština Republike Srbije. *Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala*. „Službeni glasnik RS”, br. 39/03, 67/03 i 29/04.
- Skupština SRJ, Narodna Skupština Republike Srbije. *Zakonik o krivičnom postupku*. „Službeni list SRJ”, br. 70/01 i 68/02 i „Sl. glasnik RS”, br. 58/04, 85/05, 115/05 i 85/05.

Izvori:

- Brkić, S. *Vodič kroz sudove u Srbij*. Beograd: Društvo sudija Srbije, 2003.
- Hadžić M. i P. Petrović (ur.) *Demokratski nadzor nad primenom posebnih ovlašćenja*. Beograd: Centar za civilno-vojne odnose, 2008.

Internet prezentacije

- Okružni sud u Beogradu - <http://www.okruznisudbg.org.yu/>

Impresum

Urednik Pojmovnika: Miroslav Hadžić

Autor: Jelena Unijat

Izdavač: Centar za civilno-vojne odnose, Beograd
www.ccmr-bg.org

Lektura i korektura: Tatjana Hadžić

Dizajn i kompjuterska priprema: Saša Janjić

Štampa: GORAGRAF, Beograd

Tiraž: 500 primeraka

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-83543-60-1
COBISS.SR-ID 167627020